

MEDIEREA PENALĂ ÎN LEGISLAȚIA DE LA 1 FEBRUARIE 2014

Cristi Danileț
Judecător – Membru al Consiliului Superior al Magistraturii

1. Medierea în cauzele penale – prezentare generală

Dintre practicile restaurative medierea victimă-infractor este cea mai răspândită. Cu toate acestea, în România medierile penale sunt extrem de rare, iar discuțiile academice pe acest subiect aproape că nu există.

Cadrul legal pentru medierea penală este creat de Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator, așa cum a fost modificată prin Legea nr. 255/2013¹. Funcționarea medierii în materie penală este în directă legătură cu dispozițiile din noul Cod penal și noul Cod de procedură penală, precum și cu cele din legile de punere în aplicare a fiecăruia dintre coduri, care vor intra în vigoare la 1 februarie 2014².

2. Modificări aduse legislației privind medierea penală

Conform art. 67 din Legea nr. 192/2006, modificată: „(1) *Dispozițiile din prezenta lege se aplică și în cauzele penale, atât în latura penală, cât și în latura civilă, după distincțiile arătate în prezenta secțiune.* (2) *În latura penală a procesului, dispozițiile privind medierea se aplică numai în cauzele privind infracțiuni pentru care, potrivit legii, retragerea plângerii prealabile sau împăcarea părților înlătură răspunderea penală*”.

De aici ar rezulta că nu se poate face mediere penală decât în cazul anumitor infracțiuni. Dar, observăm că nu este atribuția mediatorului de a face încadrări juridice – de altfel, mediatorul nu poate și nu trebuie să fie interesat de aspectele juridice ale cauzei³, întrucât el nu face consiliere juridică a părților. Apoi, acordul de mediere nu este un mijloc de a se ajunge la retragerea plângerii prealabile sau la împăcare – odată cu modificările aduse reglementărilor prin Legea nr. 202/2010 a „micii reforme”, acordul de mediere este o modalitate distinctă de încetare a procesului penal pentru anumite infracțiuni⁴. Mai mult, cum în latura penală a unui proces intră aspecte privind încadrarea juridică a faptei și aplicarea pedepsei, nicio înțelegere dintre victimă și făptuitor nu le poate viza, acestea intrând în atribuția organelor judiciare.

¹ Legea nr. 255/2013 a fost publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 515 din 14 august 2013) și va intra în vigoare la 1 februarie 2014.

² Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, Legea nr. 255/2013 pentru punerea în aplicare a Codului de procedură penală, Legea nr. 187/2012 pentru punerea în aplicare a Codului penal.

³ cu excepția chestiunilor procedurale legate de prezența avocatului, interpretului, părinților sau serviciului de probațiune. Dacă cu privire la acestea are dificultăți, el poate apela cu acordul părților la un specialist (art. 55 din Legea nr. 192/2006).

⁴ Dacă părțile din mediere ajung la un consens cum că s-au „împăcat”, atunci devine incidentă instituția „împăcării”; dacă în urma acordului persoana vătămată declară sau promite că își va retrage plângerea prealabilă, atunci devine incidentă instituția „retragerii plângerii prealabile”.

Ca urmare, noi susținem că potrivit noii legislații penale, programată pentru a intra în vigoare la 1 februarie 2014, vor fi trei tipuri de medieri în procesele penale:

a. *Mediere penală în cazul infracțiunilor urmăribile la plângere prealabilă sau pentru care este posibilă împăcarea* – este incidentă numai în cazul anumitor infracțiuni și acordul de mediere are ca efect automat imposibilitatea de a declanșa procesul penal iar, dacă a fost deja pornit, efectul va fi încetarea procesului penal;

b. *Mediere penală în cazul celorlalte infracțiuni* – este incidentă pentru orice altă infracțiune, fără a produce efectul automat de a bloca derularea procesului penal ci, eventual, prin voința procurorului se poate pune capăt urmăririi penale, respectiv prin voința judecătorului se poate evita aplicarea pedepsei;

c. *Mediere civilă* – privește numai pretențiile civile vizând despăgubirile pretinse în procesul penal.

3. Acordul de mediere – impediment al acțiunii penale

Potrivit Codului de procedură penală, procesul penal poate înceta dacă s-a încheiat un „acord de mediere în condițiile legii”.

Acordul de mediere poate să intervină fie mai înainte de depunerea plângerii prealabile, fie după depunerea acesteia.

Mediatorul trebuie să acorde atenție reglementărilor care garantează dreptul la avocat și la serviciile unui interpret - la care părțile pot renunța (art. 68 alin. 1), încheierea acordului de mediere încheia prin reprezentant - care trebuie să fie o persoană ce poate face acte de dispoziție în condițiile legii (art. 52 alin. 1), garanțiile procesuale în cazul minorilor (art. 68 alin. 2 din Legea nr. 192/2006) - prezența părinților, tutorelui, curatorului sau persoanei în îngrijirea sau supravegherea căreia se află minorul, a Direcției generale de asistență socială și protecția copilului în faza de urmărire penală și a Serviciului de probațiune în faza de judecată (art. 505 și art. 508 noul Cod de procedură penală).

Pentru a produce efecte în procesul penal, acest acord trebuie întocmit în formă scrisă. Procesul penal va fi împiedicat numai cu privire la infracțiunile urmăribile la plângere prealabilă⁵ sau pentru care este posibilă împăcarea⁶. Evident, acest efect

⁵ **Infracțiuni în noul Cod penal:** lovirea sau alte violențe (art. 193); vătămarea corporală din culpă (art. 196); amenințarea (art. 206); hărțuirea (art. 208); violul în forma simplă (art. 218 alin.1 și 2); agresiunea sexuală în forma simplă (art. 219 alin.1); hărțuirea sexuală (art. 223); violarea de domiciliu (art. 224); violarea sediului profesional (art. 225); violarea vieții private (art. 226); divulgarea secretului profesional (art. 227); furtul la plângerea prealabilă (art. 231 alin. 1 rap la art. 228-230); abuzul de încredere (art. 238); abuzul de încredere prin fraudarea creditorilor (art. 239); bancruta simplă (art. 240); bancruta frauduloasă (art. 241); gestiunea frauduloasă (art. 242); distrugerea în forma simplă și prima formă agravată (art. 253 alin 1 și 2); tulburarea de posesie (art. 256); asistența și reprezentarea neloială (art. 284); nerespectarea hotărârilor judecătorești (art. 287 alin. 1 lit. d-g); violarea secretului corespondenței (art. 302, modificat prin Legea 187/2012); abandonul de familie (art. 387); nerespectarea măsurilor privind încredințarea minorului (art. 379); împiedicarea exercitării libertății religioase (art. 381). **Infracțiuni în legi speciale:** art. 39 din Legea nr. 51/1995 privind organizarea și exercitarea profesiei de avocat (amenințarea, lovirea sau alte acte de violență comise asupra unui avocat); art. 20 din Legea nr. 160/1998 pentru organizarea și exercitarea profesiei de medic veterinar (lovirea sau alte violențe săvârșite împotriva medicului veterinar); art. 43 din Legea nr. 255/1998 privind protecția noilor soiuri de plante (contrafacere și divulgare); art. 263 rap. la art. 261-262 din Legea nr. 53/2003 - Codul Muncii (neexecutarea unei hotărâri judecătorești definitive); art. 26 alin. 3 rap. la art. 24 din Legea nr. 191/2003 privind infracțiunile la regimul transportului naval (lovirea superiorului de către inferior, respectiv inferiorului de către superior); art. 50 și 51 din Legea nr. 248/2005 privind regimul liberei circulații a cetățenilor români în străinătate (împiedicarea de orice fel,

se va produce numai în cazul acelor infracțiuni pentru care conflictul dintre părți este stins total prin mediere⁷.

4. Soluția organului judiciar

Conform art. 70 alin. 5 din Legea nr. 192/2006 „*soluționarea acțiunii penale ori a acțiunii civile (se face – n.ns) în baza acordului încheiat ca rezultat al medierii*”.

4.1. Soluția pentru infracțiunile urmăribile la plângere prealabilă sau pentru care este posibilă împăcarea

Atunci când acordul de mediere vizează toate pretențiile părților și duce la stingerea în întregime a conflictului, deosebim următoarele situații:

a. dacă procesul se află în faza de urmărire penală: procurorul va adopta, cu privire la acțiunea penală, o soluție bazată pe art. 16 lit g) din noul Cod de procedură penală [ce atrage clasarea, potrivit art. 314 alin. 1 lit a)]. Procurorul nu va putea adopta în acest caz o soluție cu privire la acțiunea civilă, întrucât nu are această competență funcțională. Prin urmare, dacă părțile doresc ca acordul lor să îmbrace forma unui titlu executoriu, ele au posibilitatea să apeleze la notar (art. 59 alin. 1 din Legea nr. 192/2006) sau la instanța civilă (art. 59 alin. 2 din Legea nr. 192/2006), potrivit regulilor obișnuite⁸;

b. dacă procesul se află în faza de judecată: instanța de judecată va soluționa ambele acțiuni prin hotărâre. Astfel, cu privire la acțiunea penală va dispune încetarea procesului penal având ca temei art. 16 lit g) din noul Cod de procedură penală, iar cu privire la acțiunea civilă va lua act de înțelegerea dintre părți exprimată în acord, atribuind astfel acesteia caracter executoriu. Când acordul de mediere este

fără drept, a exercitării de către cetățeanul român a dreptului la liberă circulație în străinătate; și lăsarea minorului într-un alt stat); art. 218 din Legea nr. 62/2011 a dialogului social (limitarea prin condiționare sau constrângere a exercitării atribuțiilor funcției membrilor aleși în organele de conducere ale organizațiilor sindicale); art.8 rap. la art. 5 din Legea nr. 11/1991 privind combaterea concurenței neloiale (concurența neloială), modificat prin Legea nr. 255/2013; art. 6¹ din OUG nr. 31/2002 privind interzicerea organizațiilor și simbolurilor cu caracter fascist, rasist sau xenofob și a promovării cultului persoanelor vinovate de săvârșirea unor infracțiuni contra păcii și omenirii, modificat prin Legea nr. 187/2012 (amenințarea unei persoane sau a unui grup de persoane, prin intermediul unui sistem informatic), art. 11 din OUG nr. 55/2002 privind regimul de deținere al câinilor periculoși, modificat prin Legea nr. 187/2012 (neluarea de către proprietarul câinelui sau deținătorul temporar al acestuia a măsurilor de prevenire a atacului canin asupra unei persoane).

⁶ **Infracțiuni cuprinse în noul Cod penal:** violența în familie (art. 199 alin.2)⁶; furtul la plângerea prealabilă [art. 231 alin.2 rap la art. 228, art. 229 alin. (1), alin. (2) lit. b) și c) și art. 230]; însușirea bunului găsit sau ajuns din eroare la făptuitor (art. 243); înșelăciunea (art. 244); înșelăciunea privind asigurările (art. 245). **Infracțiuni cuprinse în legi speciale,** modificate prin Legea nr. 187/2012: Legea nr. 64/1991 privind brevetele de invenție (art. 58 și 59), Legea nr. 129/1992 privind protecția desenelor și modelelor (art. 50 și 52), Legea nr. 16/1995 privind protecția topografiilor produselor semiconductoare (art. 38), Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe (art. 141), Legea nr. 84/1998 privind mărcile și indicațiile geografice (art. 90 alin. 1 lit. a), Legea nr. 217/2003 pentru prevenirea și combaterea violenței în familie (art. 32).

⁷ Subliniem că nu este vorba de acordul de mediere limitat doar la pretențiile civile (mediere civilă în procesul penal).

⁸ Pentru cazul în care părțile au convenit să transfere proprietatea asupra unui imobil sau alt drept real ori în caz de partaj și cauze succesoriale, autentificarea sau consfințirea acordului sunt – oricum – obligatorii, iar în fața notarului sau instanței se vor face verificări nu doar formale, ci și de fond, putându-se chiar aduce modificări sau completări acordului de mediere (art. 58 alin 4 din Legea nr. 192/2006).

depus în calea de atac, se va desființa hotărârea primei instanțe și se va da efect acordului de mediere.

Atunci când acordul de mediere vizează doar pretențiile civile și conflictul dintre părți nu este totuși stins, părțile așteptând soluția organului judiciar pe latura penală, efectele acestui acord de mediere vor viza strict latura civilă. Prin urmare, instanța de judecată va ține seama de înțelegerea dintre părți prin acordul de mediere doar când va pronunța soluția în ambele laturi ale procesului penal.

4.2. Soluția pentru celelalte infracțiuni

Atunci când acordul de mediere nu este limitat la pretențiile civile, deosebim următoarele situații:

a. dacă procesul se află în faza de urmărire penală, procurorul va continua instrumentarea cauzei potrivit regulilor obișnuite. După intrarea în vigoare a noului Cod de procedură penală, acordul de mediere va putea sta la baza unei soluții de renunțare la urmărire penală (art. 318 alin. 1 și alin.2, modificate prin Legea nr. 255/2013⁹). Mai mult, anumite obligații asumate de părți în cadrul acordului de mediere vor putea fi impuse de procuror suspectului/inculpatului pentru a fi realizate în maxim 9 luni, sub sancțiunea revocării măsurii dispuse, de renunțare la urmărire (art. 318 alin. 3 și alin.4, modificate prin Legea nr. 255/2013¹⁰).

b. dacă procesul se află în faza de judecată: instanța de judecată va soluționa acțiunea penală și va lua act de înțelegerea din acordul de mediere al părților. Potrivit noii legislații penale, începând cu 1 februarie 2014 instanța va putea pronunța, după caz, condamnarea, renunțarea la aplicarea pedepsei (în condițiile art. 80-82 C.pen), amânarea aplicării pedepsei (în condițiile art. 83-90 C.pen). Astfel, prevederile cuprinse în acordul de mediere se vor examina de către instanță în cadrul procedurii de verificare a condițiilor pentru *renunțarea la aplicarea pedepsei și amânarea aplicării pedepsei*, care printre criteriile referitoare la infractor prevăd și „eforturile depuse de acesta pentru înlăturarea sau diminuarea consecințelor infracțiunii, precum și de posibilitățile sale de îndreptare [art. 80 alin. 1 lit. b), respectiv art. 83 alin. 1 lit. d) noul Cod penal].

⁹ Aceste alineate ale articolului 318 au următorul cuprins: „(1) În cazul infracțiunilor pentru care legea prevede pedeapsa amenzii sau pedeapsa închisorii de cel mult 7 ani, procurorul poate renunța la urmărirea penală când, în raport de conținutul faptei, de modul și mijloacele de săvârșire, de scopul urmărit și de împrejurările concrete de săvârșire, de urmările produse sau care s-ar fi putut produce prin săvârșirea infracțiunii, constată că nu există un interes public în urmărirea acesteia. (2) Când autorul faptei este cunoscut, la aprecierea interesului public sunt avute în vedere și persoana suspectului sau a inculpatului, conduita avută anterior săvârșirii infracțiunii și *eforturile depuse pentru înlăturarea sau diminuarea consecințelor infracțiunii*”. (s.ns - CD).

¹⁰ Aceste alineate ale articolului 318 au următorul cuprins: „(3) Procurorul poate dispune, după consultarea suspectului sau a inculpatului, ca acesta să îndeplinească una sau mai multe dintre următoarele obligații: a) să înlătore consecințele faptei penale sau să repare paguba produsă ori să convină cu partea civilă o modalitate de reparare a acesteia; b) să ceară public scuze persoanei vătămate; c) să presteze o muncă neremunerată în folosul comunității, pe o perioadă cuprinsă între 30 și 60 de zile, în afară de cazul în care, din cauza stării de sănătate, persoana nu poate presta aceasta muncă; d) să frecventeze un program de consiliere. (4) În cazul în care procurorul dispune ca suspectul sau inculpatul să îndeplinească obligațiile prevăzute la alin. (3), prin ordonanță stabilește termenul până la care acestea urmează a fi îndeplinite, care nu poate fi mai mare de 6 luni sau de 9 luni pentru obligații asumate prin acord de mediere încheiat cu partea civilă și care curge de la comunicarea ordonanței”.

Atunci când acordul de mediere vizează doar pretențiile civile: efectele acestui acord de mediere vor viza strict latura civilă și instanța, odată cu soluționarea acțiunii penale, va lua act de înțelegerea statuată prin acord, cu excepția situațiilor în care e obligată să respingă acțiunea civilă sau să o lase nesoluționată (art. 25 alin. 5 și alin. 6 noul Cod de procedură penală).

5. Concluzii

Trebuie acceptat că acordul de mediere este un impediment al procesului penal, dar distinct de lipsa plângerii prealabile, de retragerea plângerii prealabile și de împăcarea părților.

Acordul de mediere penală este o înțelegere dintre părți cu privire la pretențiile și obligațiile reciproce, care nu privește modalitatea de tragere la răspundere penală (ce constituie competența exclusivă a organelor judiciare) și care nu se reduce la o înțelegere cu privire la pretențiile ce constituie obiect al acțiunii civile în procesul penal. Clauzele unui acord de mediere pot privi, practic, orice drepturi de care părțile pot dispune, inclusiv cele care nu au legătură cu procesul penal propriu-zis, esențial fiind ca ele să aibă ca finalitate stingerea totală și definitivă a conflictului dintre părți, aspect care trebuie să rezulte în mod neechivoc din acordul de mediere.

De aceea am susținut că medierea penală poate avea loc pentru orice infracțiune în care există victime și făptuitori identificați, ea având ca efect încetarea procesului penal numai pentru unele infracțiuni (deocamdată doar cele urmăribile la plângerea prealabilă sau pentru care este posibilă împăcarea părților). Bineînțeles, vor fi diferențe între tipurile de infracțiuni sub aspectul efectelor generate de acordul de mediere:

- în cazul infracțiunilor urmăribile la plângerea prealabilă sau pentru care e posibilă împăcarea: acordul de mediere împiedică prin voința legiuitorului (și nu a părților!) începerea sau continuarea procesului penal, producând astfel efecte în ambele laturi ale procesului penal¹¹;

- în cazul celorlalte infracțiuni: procesul penal se derulează sub aspectul laturii penale după regulile obișnuite, iar sub toate celelalte aspecte se va da efect acordului de mediere penală.

Distinct de acordul de mediere penală, se poate încheia între părți în temeiul art. 23 alin.1 noul Cod de procedură penală un acord de mediere numai cu privire la despăgubirile civile – care fac obiectul propriu-zis al laturii civile a procesului penal. Însă, în mod evident, un astfel de acord de mediere nu va influența derularea laturii penale.

¹¹ Teoretic, chiar și în cazul acestor infracțiuni, părțile s-ar putea înțelege în acordul de mediere numai cu privire la aspectele civile ale cauzei, dar practic nu vedem rațiunea unei astfel de înțelegeri.

